

דף י"ב

לר"ש מקייצים את המזבח בתמידים שלא נצרכו לציבור ושעירי חטאת ירעו
הגמרא הביאה, שרבי יוחנן סובר
שטלאים תמימים שנתרו מתרומת
הלשכה הישנה ייפדו על מעות חולין, והן יוקרבו מהתרומה החדשה
בשנה הבאה. וביארה הגמרא, שלא חל עליהם קדושת קרבן משום
שאומרים 'לב בית דין מתנה עליהן', שאם לא יוצרכו ייפדו. ואמרה
הגמרא, שרבי יוחנן קיבל, שלרבי שמעון לא אומרים 'לב בית דין
מתנה עליהן'. כעת שואלת הגמרא, ומה עושים לרבי שמעון בתמידים
שלא הוצרכו לציבור? אמר רב יצחק בשם רבי יוחנן, 'מקייצים בהן את
המזבח'¹⁹⁶, מקריבים אותם עולה לנדבת צבור כשהמזבח בטל¹⁹⁷.

שעירי חטאת שלא נצרכו
לציבור ירעו
אמר רב שמואל בר רב יצחק, מודה רבי שמעון
ששעירי חטאת שנקנו מתרומת הלשכה של שנה
זו וניתותו¹⁹⁸, אין מקריבים עצמם כעולה לקיץ המזבח, אלא ירעה
ולכשיפול בו מום יקחו בדמיו. שדווקא תמידים שלא הוצרכו קרבים
עצמם לקיץ המזבח, שנלקחו מתחילה לשם עולה. אבל שעירי החטאת
שנלקחו מתחילה להקריבם חטאת, מקייצים בדמיהם. וגזרו כן, שאם
נכשיר להקריב חטאת צבור עולה לקיץ המזבח לאחר שהציבור נתכפרו
באחר, יבואו להכשיר להקריבם לעולה גם קודם כפרה.

חטאת שנשתיירה תרעה עד
שתסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה
ומביאה הגמרא שהאמוראים הביאו ברייתות
כראיה ליסוד, שחטאת שנשתיירה לא
קריבה עצמה לקיץ המזבח, אלא תרעה ודמיה נופלים לקיץ המזבח,
שגזרו לאחר כפרה משום לפני כפרה. אמר אביי, ששנינו כן בברייתא,

196 כמו שרבי שמעון אמר במשנה בשעיר שלא קרב בזה יקרב בזה, משום שכולם באים לכפר על טומאת מקדש וקדשי ואע"ג שאינה אותה כפרה כיון ששייכת במקצתה. כך כאן אלו שנלקחו לצורך תמידים ולא הוצרכו יקרבו לקיץ המזבח, שהרי הופרשו לשם עולה. רש"י.

197 תוס' שואלים שבפרק התודה משמע שהולכים לרעה שא' ומי אית ליה לר"ש לב ב"ד מתנה עליהן והא א"ר אידי בר אבין א"ר יוחנן תמידין שלא הוצרכו לציבור לדברי ר"ש אין נפדין תמימים. ותיירצו שאני התם דאית להם תקנה ברעיה. וי"ל שתיירצו שם כך משום חטאות שעיקר דברי ר"י משום שדייק מהמשנה שלר"ש אין או' לב ב"ד מתנה. ואע"ג שר"י אמר גמרא גמיר לה הוא שלרבנן נפדיסן תמימים אבל לדברי ר"ש דייק מהמשנה. ואגב שנקט לדברי ר"ש נקט גם לדברי חכמים. וא"ת שמא מה שר"ש לא ענה להם לב ב"ד מתנה עליהן הוא משום שלא היה צריך. וי"ל כיון שר"י למד גמרא שלחכ' אומרים לב ב"ד אם לא היו שומעים שלר"ש אין לב ב"ד מתנה לא היו צריכים להקשות לר"ש היאך הן קריבין. תוס'.

198 כגון שעיר של ר"ה אדר שא' ונמ' בניסן שאינו ראוי ליקרב עוד לחובת צבור, והרי הוא לקיץ המזבח. רש"י

פר ושעיר של יום הכיפורים או שעירי עבודה זרה שאבדו והפריש אחרים תחתיהם, כולן ימותו, דברי רבי יהודה. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים, ירעו עד שיסתאבו וימכרו, ויפלו דמיהן לנדבה, שאין חטאת צבור מתה. וממה שאינה קריבה עולה, ראייה שגזרו לאחר כפרה משום לפני כפרה. רבא אמר, ששנינו כן במשנה, שעיר המשתלח של יום הכיפורים שאבד, צריך להביא שני שעירים אחרים ולהגדיל עליהם. ולאחר ההגדלה, יש שני שעירים העומדים 'לשם', אחד מהזוג הראשון ואחד מהזוג השני. הדין שאחד יקרב לשעיר הנעשה בפנים, והשני ירעה ויפלו דמיו לנדבה, שאין חטאת צבור מתה. ומכך שאין מקריבים אותו עצמו לעולה, משמע שגזרו אחר כפרה משום לפני כפרה.

רבינא אמר ששנינו כן במשנה, אשם שמתו בעליו ושכיפרו בעליו ירעו עד שיסתאבו, וימכרו ויפלו דמיו לנדבה¹⁹⁹. רבי אלעזר אומר ימות, שאשם הוא כחטאת לכל דבר²⁰⁰, רבי (יהושע) [אלעזר]²⁰¹ אומר יביא בדמיה עולה²⁰². ומדוע שלא יקריב אותו עצמו עולה? אלא גזירה לאחר כפרה משום לפני כפרה²⁰³.

הגמרא הביאה, שלרבי שמעון מהמותרות של קרבנות ציבור, מקייצים את המזבח. וכעת מביאה שמצינו כן בברייתא²⁰⁴, ששנינו, מה הן מביאין מן המותרות? קיץ כבנות שוח²⁰⁵ למזבח, כאדם שמביא בקינוח סעודה

199 וכן נתקבלה ההלכה שכן מדרשו של יהודה הכהן במסכת תמורה (דף כג:). רש"י.

200 אף שאם שחטו שלא לשמו - פסול, בדובחים (דף ב:), וכן לענין שאם נכנס דמו להיכל - פסול. רש"י.

201 בתמורה שנינו ר' אלעזר וכן משמע מרש"י בע"ב. דקדודי סופרים, רש"י ועוד ועיין מהרש"א.

202 ומפרשים שם והלא אף נדבה עולה היא ומה בין דברי רבי אלעזר לדברי חכמים? אלא בזמן שהיא באה עולה סומך עליה ומביא נסכים, ונסכיה משלו. ואם היה כהן עבודתה ועורה שלו. ובזמן שהיא נדבה אינו סומך עליה, ואינו מביא עליה נסכים, ונסכיה משל ציבור, ואע"פ שהוא כהן עבודתה ועורה משל אנשי משמר. רש"י.

203 משמע שלאחר כפרה אפילו קודם ניתוק מותר מדאורייתא. ומה שאמרו בכ"מ הלכתא גמירי לה שכל שבחטאת מתה באשם רועה אור"ת שהיא רעיה דרבנן. וההלכה אינה אלא כל שבחטאת מתה באשם קרב עולה והש"ס נקט רעיה מפני שחכמים תקנו אותה והעמידוה בה ואינה אלא מדרבנן. וכן מוכח בפסחים בסוף פרק אלו דברים. ותימא שבפ"ק דזבחים (דף ה: ושם) ובפ"ק דמנחות (דף ד: ושם) אמר רב הונא אשם שניתק לרעיה כו'. ניתק אין לא ניתק לא מאי טעמא אמר קרא הוא בהוייתו יהא. ופירש רש"י בהוייתו יהא עד שניתק וע"כ שהיא דרשה גמורה. ואר"ת של"ג שם ניתק אין לא ניתק לא. ובתמורה פרק אלו קדשים (דף יח: ושם) אינו בשום ספר, ואפילו אם גורסים זאת הדרשה של הכ' לא באה לפרש מדוע לא ניתק לא, אלא לפרש מדוע כשר כששחטו סתם בלא עקירה. הוא בהוייתו יהא כלומר באותה הוייתה שסופה להיות דהיינו עולה. תוס'.

204 כך פירש"י. ותוס' כ', נראה שמביא ראייה שגזורים אטו קודם כפרה ממה שלא שנינו מה הן עושין מן המותרות אלא מה הן מביאין, משמע מדמיהם אבל לא מגופן. ומדובר במותר חטאת ואשם ולא במותר עולה שסתם מותר בזבחים ובתמורה מדבר בחטאת ואשם.

205 משמע שבנות שוח הן וכן משמע בבראשית רבה. וקשה לר"ת שבפ"ק דע"ז (דף יד: ושם) משמע שאינן ראויות לאכילה. ותיירץ ר"ת ששם אינו משום שהן גרועות אלא ששנינו במס' שביעית (פ"ה מ"א) בנות שוח שביעית שלהן שניה שעושין לג' שנים וכשהפרי נחנט בשביעית אינו נגמר עד שנה שניה של שמיטה. ובתחילה

מיני מתיקה²⁰⁶. שואלת הגמרא, הרי כתוב בתורה: "כִּי כָל שְׂאֵר וְכָל דָּבָשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לָהּ"²⁰⁷? שנה רבי חנינא בברייתא, כבנות שוח לאדם.

דרש רב נחמן בר רב חסדא, אותם דמי נדבה²⁰⁷, אין לוקחים בהם עולת העוף לקיץ המזבח. אמר רבא, מהו המקור לכך, ונראה כדברים הבדויים מהלב. אמר לו רב נחמן בר יצחק, והרי אני אמרתי לו דבר זה משמו של רב שימי מנהרדעא, שאמר שהמותרות הולכות לנדבת צבור. והרי אין עולת עוף בצבור^{208 209}.

הגמרא הביאה שרבי יוחנן אמר שתמידים קרבנות ציבור סכין מושכתם
שלא הוצרכו לציבור לרבי שמעון אין
צריכים רעייה, אלא מקייצים את המזבח בגופם, שאין אומרים 'לב בית דין מתנה' לפדותם²¹⁰. וכן אמר רב יהודה בשם שמואל, קרבנות צבור בשחיטתם נקבעים לאיזה קרבן הם, ואפילו אין זה אותו קרבן עצמו, וכגון עולת תמיד שאינה ראוי לתמיד, בשחיטתה נקבעת כעולה לקיץ המזבח. וכן שנינו בברייתא, ומודה רבי שמעון בשעיר שאם לא קרב ברגל יקרב בראש חודש, ואם לא קרב בראש חודש יקרב ביום הכיפורים,

היה סבור שהולכים אחר לקיטה ובסוף סבור שהולכים אחר החנטה. ועוד תירץ ר"ת שגורסים שם מוכסוסין בנות שוח בלא וי"ו והוא פרי אחד והוא גרוע ואינו אותו ששמו בנות שוח. אבל בפרק כיצד מברכין (ברכות דף מ:): משמע שבנות שוח הן גרועות. ושם הוא פרי הוא שגדל ביערים כמו עוזרדין ולפי שמצוי להם מן ההפקר לא נחשדו שלא לעשר את הגדל בגנותיהם ובפרדסותיהם ולא מפני שהוא גרוע. תוס'.

206 והוא לשון קיץ כמו שכ' (שמואל ב טז, ב) הלחם והקיץ לאכול לנערים. רש"י.
207 תימה היכי ס"ד שמקייצים בעוף הרי א' זה מדרש דרש יהודיע הכהן שמותר חטאת ומותר אשם היא לנדבת עולה משום שכ' (ויקרא ה) לה' לכהן איזהו דבר שהוא לה' ולכהן הוי אומר זה עולה שבשר עולה כולה לה' והגיוה והעור לכהן, ובעוף אין לכהן חלק בו. וי"ל ששם מדובר במותר מעות כגון הפריש מעות לחטאת ואשם וכאן מדובר כשנתותר גוף אשם. תוס'.

208 כמו ששנינו בתורת כהנים "והקריב מן התורים" יחיד מביא עוף, ואין הצבור מביאים עוף. רש"י.
209 משום שכתוב בו נפש שמשמע ביחיד דוקא. וא"ת הרי ביומא מ"א נא' אי זבן פרידה אחת אי עולה זבן עולה אזלא לנדבה. וי"ל שאין לקנות עוף במעות שנתותרו אבל אם כבר בא עוף לפנינו מקיצים בו, שאל"כ מה יעשה אתו. תוס'.

210 רש"י. התוס' הקשו על פירש"י שדבש"ק דזבחים (דף ג. ושמ) מוכח שדברי שמואל הם כחכ' דר"ש שטוברים שאו' לב בית דין מתנה עליהן. וגם קשה על מה שגרס בסמוך תניא נמי הכי שהיה לו להביא את המשנה. ונראה כפירוש הערוך שפי' סכין מושכתן למה שהם, אם תמידים אם מוספין סכין מושכתן להיות כן. שטרם משכן לסכין אין לומר איזה תמיד איזה מוסף, אלא תלויים ועומדים בתנאי לב ב"ד. שאע"פ שאמרו שהם תמידים אם ירצו להקריבם לשם זבח אחר רשאים. שבזמן שמשך זה סכין לשחיטת תמיד הרי הוא תמיד, ואם למוסף מוסף. והיא ראייה לר"י שא' שתמידים שלא הוצרכו לציבור לדברי רבנן נפדים תמידים שהרי עדיין לא משכן לסכין. ול"ג תניא נמי הכי אלא תניא. וי"מ תניא נמי הכי על רב שמואל בר רב יצחק שאמר מודה ר"ש בשעירי חטאת שאין מקייצין בגופן. ששנינו אם לא קרב ברגל כלומר בפסח יקרב בר"ח כו' ואם לא קרב ביוה"כ יקרב ברגל, בסוכות. ואם לא קרב ברגל זה של סוכות יקרב ברגל אחר, שמיני עצרת שהוא רגל בפני עצמו. אבל בפסח הבא אינו יכול להקריבו שהוא מתרומה ישנה. ולא להקייץ בגופו שמתחלתו לא הוקדש אלא לכפר על מזבח החיצון, לכפר בחטאת וא"ל לשנותן בנדרה. ומכאן שאין מקייצין בגופם אלא בדמיהם. אבל קשה למה המתין עד עכשיו. תוס'.

וּאִם לֹא קָרַב בְּיוֹה"כ יִקְרַב בְּרִגְלָהּ, וְאִם לֹא קָרַב בְּרִגְלָהּ זֶה יִקְרַב בְּרִגְלָהּ אַחֵר, שְׂמֵתַחֲלָתוֹ לֹא בָא אֶלֶּא לִכְפֹּר עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן²¹¹. וּמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ לִכְפֹּר עַל דְּבַר שְׂדוּמָה בְּמִקְצַת לְדַבֵּר שֶׁהוּקְדַּשׁ לוֹ.

לְמַדְנָהּ בְּמִשְׁנָה, שֶׁעַל זֶדוּן טוֹמְאָת מִקְדָּשׁ וּקְדָשׁוֹ שְׁעִיר הַנֶּעֱשָׂה בַּפְּנִים יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפְּרִים²¹². וּמִבִּיָּאָה הַגִּמְרָא שֶׁהַמְקוֹר לַכֵּךְ מִהִבְרִייתָא. דַּתְנָה רַבִּנָּן, נֹאמֵר בְּשְׁעִיר הַפְּנִימִי שֶׁל יוֹה"כ: "וְכִפֹּר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם". פִּשְׁעִים אֵלּוּ הַמֵּרִידִים. חַטָּאוֹת אֵלּוּ הַשְּׂגָגוֹת.

כְּפֹרֶת שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לְמַדְנָהּ בְּמִשְׁנָה, שֶׁעַל שָׂאֵר עֲבִירוֹת שְׁבִתוֹרָה קְלֹטוֹת וְהַחֲמוּרוֹת הַזֹּדוּנוֹת וְהַשְּׂגָגוֹת הוֹדַע וְלֹא הוֹדַע, עָשָׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מְכַפֵּר. שׂוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, הֲרֵי עֲבִירוֹת קְלֹטוֹת הֵן כְּשֶׁעָבַר עַל עָשָׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, חֲמוּרוֹת הֵן כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, הוֹדַע הוּא מְזִיד, וְלֹא הוֹדַע הוּא שׁוֹגֵג? אָמַר רַב יְהוּדָה, הַסִּיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה מִפְּרִשְׁתָּהּ אֵת הַרִישָׁא. וְהַתְנָא אֹמֵר כֵּךְ: עַל שָׂאֵר עֲבִירוֹת שְׁבִתוֹרָה בֵּין קְלֹטוֹת בֵּין חֲמוּרוֹת, בֵּין שֶׁעָשָׂאן בְּשׁוֹגֵג, בְּדַבַּר שְׁחִיבִים עֲלֵיו אִשֵּׁם תְּלוּי, בֵּין שֶׁעָשָׂאן בְּמִזִּיד. אוֹתָן שֶׁעָשָׂה בְּשׁוֹגֵג בֵּין שְׁנוּדַע לוֹ שְׁבָא לִידֵי סַפֵּק חֵלֶב, בֵּין לֹא נֹדַע לוֹ לִפְנֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים שֶׁאֵכֶל סַפֵּק חֵלֶב²¹³. וְאֵלּוּ הֵן קְלֹטוֹת עָשָׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵלּוּ הֵן חֲמוּרוֹת כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין.

לְרַבֵּי יוֹה"כ מְכַפֵּר עַל הַכֹּל חוּץ מִפּוֹרֵק וּמִגִּלְגָּל פְּנִים מִפְּרִי בְרִית בִּשְׁרָר
הַכִּיפּוּרִים מְכַפֵּר עֲלֵיו. אִם לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה²¹⁴, כִּי־צֵד יוֹם הַכִּיפּוּרִים מְכַפֵּר עֲלֵיו, הֲרֵי נֹאמֵר: "וְזָבַח וְשָׁעִים תוֹעֲבָה אֶף כִּי בְזָמָה וְבִיָּאָנוּ"? אִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה, הֲרֵי הוּא מִתְכַּפֵּר בְּכָל יוֹם. כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ בְּבִרְיֵיתָא, עָבַר עַל מִצְוֹת עָשָׂה וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה לֹא זֶה מִשֵּׁם

211 אע"ג שבמשנה מפרש משום שבאים לכפר על טומאת מקדש וקדשיו צריכים שני הדברים, מקדש וקדשיו ומזבח החיצון, להוציא את השעיר הפנימי. ואע"ג שלעיל משמע שללא הגזירה משום לפני כפרה היו מקיצים אפילו במותר חטאת הפנימית, הוא משום שכך קיבלו שמואל חטאת צבור לעולה. תוס'.

212 אין זה ב' כפרות אלא מה שקרבן אחר מכפר כדפ"ל, או כפרה אחת לשוגג ואחת למזיד. תוס'.

213 וא"צ להביא אחר יוה"כ אשם תלוי, שנינו חייבי אשמות תלויין שעבר עליהן יוה"כ פטורין. רש"י.

214 שאינו תוהא על חטאו. רש"י.

עד שמוחלים לו?²¹⁵ אמר רבי זירא, מדובר בעומד במרדו²¹⁶, והמשנה היא כדברי רבי, שאמר שיום הכיפורים מכפר לשאינם שבים²¹⁷. ששנינו בברייתא, רבי אומר שיום הכפורים מכפר על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה. חוץ מפורק עול, מגלה פנים בתורה ומפר ברית בבשר, שאם עשה תשובה יום הכפורים מכפר, ואם לא אין יום הכפורים מכפר.

215 ואע"ג ששנינו במשנה ביומא על עשה ועל לא תעשה תשובה מכפרת ואמ' במס' חגיגה (דף ה.) כל העושה דבר ומתחרט מוחלין לו מיד. אפי' בשאר עבירות אינה מחילה גמורה אלא שמקילים לו את הדין אבל במצות עשה מוחלים לגמרי. תוס'.

216 הקשה הר"ר שלמה מדרי"ש שבפרק בתרא דיומא אמרו מיתה ויום הכפורים מכפרים עם התשובה, עם התשובה אין בפני עצמו לא הא מני דלא כרבי. והרי אינו אפ' כחכמים שאומרים שמיתה בלא תשובה מכפרת בשאר עבירות חוץ משלשה אלו. וי"ל שחכ' לא א' כאן שמיתה ממרקת אלא עם היסורים והדינים שדנין אותו לאחר מיתה, וע"י כך אינו נכרת לעולם הבא. אבל עם התשובה המיתה ממרקת לגמרי שאינו נדון ביסורים לאחר מיתה. אבל לרבי מיתה ויוה"כ בלא תשובה ממרקת לגמרי בשאר עבירות. תוס'.

217 ומעמיד את הכתוב בשאר הימים. רש"י.